

הלכות לולב בימן תרנב

תרנב זמן נטילת לולב, ובו ב' סעיפים:

א *מצות לולב (ב) ביום ולא בלילה. (ב) וכל היום פשוט לנטילת לולב, בשאם לא נטל שחרית ונטלנו אחר-כך. יומפל מקום זריזים מקדימים למצות ונטילים אותו בפקר. יזמנו הוא (ג) משתגזן (ג) וכן הסמה, ירצקו מצותו (ד) בשעת ההלל. יואם צריך להשכים לצאת לדרך. (ה) נוטלו משעלה עמוד השחר: הגה וסמךקב יאחו הלילב כידו פנננס מביתו לבית-הכנסת (ו) גם בשעת (ג) התפלה, וכן תזוירו לביתו, כדי לתבב המצות (טו): **ב** (ז) *אסור (ז) (ז) לאכל קרם שישלנו. יואם פכח ואל כל ונדר על שלחנו, (ח) ביום הראשון שהוא מן התורה (ט) יפסיק אפילו יש שהות ביום לשלו אחר שיאכל, ומיום ראשון ואילך, אם יש שהות ביום לא יפסיק, יואם לאו יפסיק: הגה ואם התחיל לאכל (ט) *יותר

א משנה מלה כ
ב משנה מה לית
ג ברייתא פכחים ד
ד שם במלה
ה משנה מה לית
ו ברייתא פכחים ל
ז משנה ובריתא
ח מה לית וקאומיטא
ט ורבי נרמ

שערי תשובה

[3] **החמה**. עב"ט. ועין בריי שנהגו קצת ממנהדים לכה על הלילב בקנין הסמך ברוך הנהגה וקוננו אחרים בשעת ההלל מנענעים ד' ונענעים. ועין מ"ש מהרי"ט ויטל בספר המנוחה. עכ"ל: [7] **לאכל**. עב"ט. ועין מ"ש לעיל סימן תקפד סי' ג לענין שופר כשצאחרן ליהרא לו, ע"ש. ועין בספרי שרית ביתאפרנס סימן טג מה שהקשה בקאן על מ"ש הש"י ומג"א סימן הרעב פ"ט ו"ש"ל, ע"ש:

באר היטב

(ב) **ביום**. עין ב"י סימן תרסה בשם הר"ן משמע דאם לא נטלו עד בין השמשות ביום ראשון נוטלו בה"ש דפסק דאורייתא לחקרא משא"כ בשאר ימים דפטור, ע"ש, ומ"מ נ"ל דנטלנו בה"ש בלא ברכה, מ"א: (ג) **החמה**. יואם נטלו משעלה צ"ה נצא, מ"א: (ג) **התפלה**. בטור קטב: התקדק במעשיו, ר"ל שבלא"ה הוא מקדק בשאר מעשיו, אבל אם אינו מקדק פן בשאר מעשיו מקוץ יקראם אם רוצה לנהג כן וזהו על החיים, ט"ו וכתב עוד השו"ע: קורא בתורה, מניחו ע"ג בקרקע, ע"ש. עין במנהגים ב"ד הדין שכתב דלענין טעשה ראוי למקצת גדולים דכשקורין אותם לצלות לתורה מניחין הלולב במקומם ועליון לקרות בתורה בלי לולב בידם, ומקצת גדולים עולים ויולב בידם וישעית ברכת התורה נותנו לטוף שפמגדל, כדי שישאחו בעמוד התורה בשעת ברכה, ומנהג ראשון נראה יותר, עכ"ל. ועין ז"ל אה"ן. ומהרי"א הלוי בס' גן המלך סימן קלט פתב דנדקא בזמן הראשון שהיה שם טבח מרבה לפתח ולגלגל, להכי לא מצלה לכתבו בידו, אקמם לאחו צמור בשעת ברכה לכו שפיר מצי לצלות ויולב בידו, ע"ש. בשל"ה קטב שצנעו בספר וירבה, ואח"כ שאר הנענעים יהיו בבה"כ"ג, ע"ש. איקא ביהושלמי ספ"ג: הניחו על הארץ אסור לנטלו, עכ"ל, וכתב המ"א: משמע דס"ל דלאחר גמר מצות הלולב אם הניחו על הארץ אסור שיהי לנטלו, וע"ע דהא קי"ל אין מקצה לחצי שבת, וע"כ שלי"א ס"ו מ"ש מ"א ס"ס תני"א ע"ש, וע"כ ש"י ס"ג, אבל האחרון פטר לכ"ע: (7) **לאכל**. אפילו צנימא בעלמא אסור, וצ"ע, מ"א. ובי שובא בדרך ומצפה שכתב לנקום לולב צריך להמתין עד חצות, ולא להצנח יותר מחצי היום, ע"ש: (8) **יפסיק**.

באור הלכה

* אסור לאכל קרם שישלנו. והוא הדין בכל הדברים המכרים לעיל בסימן רלב קום תפלת המנוחה¹⁰, עין שם, והא הנקרא דמפה להו בספ"ה דף לח להב"ד, עין שם, וכן למדו הפוסקים בסימן רלה לגבי קריאת שמע של ערבית בס"מ מהאי ענינא: * יותר מחצי שעה וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם המפורסם יעקב מה שמתין על קשת הש"י ולעניית דעמי לא בירא מרוצו פיון דקבר הפסיק בתפלה, ומדינא אם לא היה שוכח מה מקצת לולב שכתב לולב בידו, וכי בשכיל ששכח לעשות מן מקרי התחיל קהטר ונעל"בו שקחה קודאי לא מקרי התחיל קהטר, כדמוכח מהשלחן ערוך, וכל סברתו הוא משום שהתחיל קדם עמוד השחר לאכל, ואז צריך לא היה קהטר לולב וזהו אכילתו קהטר, אבל כיון

משנה ברורה

א (א) **ביום ולא בלילה**¹, דכתיב "ולקחתם לכם ביום הראשון", ביום ולא בלילה [גמרא]: (ב) **וכל היום פשוט וכו'**, יואם לא נטלו עד בין-השמשות ביום ראשון, מקי"ב או לשלו, דספקא דאורייתא הוא, ובלי ברכה² (דהתברכות הם רובן), (ב) והאחרונים הסכימו דבשאר הימים אף שהוא רבבן גם יזן נכון לשלו, דאין בו טח"ת³, (ג) וכן יזהר שלא יברך או על הנטילה: (ג) **משתגזן החמה**⁴, יואם נטלו מעמוד השחר נצא, דמעמוד השחר יקמא הוא, (ג) אלא מפני שאין הכל בקיאות בו⁵ צריכין להמתין עד הנץ החמה. ועין לעיל בסימן פט בבאור הלכה, דלפי דעת כמה אחרונים אינו נקרא עמוד-השחר עד שהאיר פני המנוחה⁶; (ד) **בשעת ההלל**, גרי לנענע ב"הדר"י [הושיעה נא". וקצת מן מההדרים (7) נוהגים לברך על הלולב בענין החמה ברוך הנהגה ונענעים⁷, ואחר-כך בשעת ההלל מנענעים עוד: (ה) **נוטלו משעלה עמוד השחר**, אף-על-פי שאחר-כך יקרא הלל בלא לולב, וצריך לנענע בשעה שנוטלו⁸: (ו) **גם בשעת התפלה**, ואף-על-פי שאסור להחזיק שום דבר בשעת התפלה⁹, הלא פיון דליקחתו מצוה לא מטריד בה¹⁰, והנה אף דבגמרא איתא שפן היו עושין אשני ירושלים¹¹, הנה אדם יוצא מביתו ויולבו בידו¹², קורא קריאת שמע ומתפלל ויולבו בידו וכו', מכל מקום כתבו אחרונים דכהיום מתוץ קה"ק, אם לא מי שפירסם למדקדק במעשיו. מיהו, זה נוהגין גם היום, שמוליכין הלולב בפקר בעצמו לבית-הכנסת¹³ וכן מתזיר לביתו בעצמו: **ב** (1) **אסור לאכל וכו'**¹⁴, וטעמא בעלמא (ה) מדינא שרי¹⁵, מכל מקום אין להקל בזה אם לא לצרף גדולה¹⁶, ומי שובא בדרך בחל-המודע ומצפה שכתב למקום הלולב, או הדרים על הישובים ומשקחים להם לולב, יקמינו (ו) עד חצות היום ולא יותר אפילו ביום ראשון שהוא מן התורה, דאסור להתענות, ויש אומרים, (1) דאם מצפה שייביאו לו לולב אין לו להמתין קלל, דהרי יש לו מי שייפירונו לנטלו, הנינו אותו שייביאו לו הלולב; ומי שחלש לבו, קודאי יוכל לסמוך על זה: (ח) **ביום ראשון שהוא מן התורה יפסיק**, באמצע סעודתו, דין פל דבר שהוא מן התורה, שאם התחיל (ט) באסור צריך להפסיק, ויכול לעיל בסימן רלה סעיף 18¹⁸, יו"ט-ט"ב שני לדין שעושין משום ספקא דיומא, (ט) דינו כמו ביום ראשון: (ט) יותר מחצי שעה קרם שהגיע זמן חיובו, רוצה לומר, יותר מחצי שעה קדם עמוד-השחר, ומקרי זה התחיל קהטר.

שער הציון

(6) מגן-אבות ושי"א. ובאמת נראה, לפי מה שחייע בסימן רסא ד"ש דעות פזמן בין-השמשות, וקמא לן לחקרא דמהלחל תפך אחר שקיעה, אבל לא להקל לקטר עצמו מן הנטילה, אם לא ברנע אחרונה קדם צאת הכוכבים דהוא בין-השמשות דרבי יוסי: (3) פרי-מדרים: (1) ורש"י: (7) אחרונים: (ה) ש"י אדם ובכוריי-יעקב: (1) עד ולא עד בכלל, דהעות הוא בכלל תענית¹⁷ [בכוריי יעקב]: (2) הנהו חמס'סופר, וכל-שכן אם הולך בעצמו למקום קיים בו לולב, ויבאלה רפה משמע דמפל מקום נכון להמתין בכל זה להתחלה עד חצות, ולענין טעשה פודאי אין להתמיר בכל זה, דהינו שייכול לטעם תפך אחר התפלה אפילו ביום ראשון: (D) ש"י-אדם, יואם המתין עד חצות ולא הביאו לו הפסיק לן דמטר לאכל כפ"ל והתחיל לאכל והביאו לו, אם פיון הרי התחיל קהטר, נראה דגומר סעודתו ואחר-כך נוטלו. ועין לקמח במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הש"י: (ט) ש"י ושי"א:

הלכות לולב סימן תרנב

ביאורים ומוספים

סימן תרנב

זמן נטילת לולב

[משנ"ב ס"ק א]

ביום ולא בלילה⁽¹⁾.

1) מבואר שנטילת הלולב לידו צריכה להיות ביום ולא בלילה. ומי שלקח בידו את הלולב ומיניו בלילה קודם עלות השחר ולא הסירם מידו עד לאחר הנץ החמה, הסתפק הבכור יעקב (ס"ק י) האם צריך להניחם מידו לאחר הנץ ולשוב וליטלם. דעת החתם סופר (ש"ת מחנה חיים, תליתאה ח"ו סי' ג), ורי ישראל סלנטר (ש"ת בנין שלמה סי' מח ד"ה ואנב איירי) שאינו נחשב שנטל הלולב לידו, שמשלשן הפסוק 'ולקחתם' למדים שצריך לקחתם ממקום שנמצאים, ובאופן זה אינו לוקחם אלא נשארים במקום שנמצאים (ולכן יצטרך להניחם ולקחתם שוב), וכן כתב בש"ת התעוררות חשובה (ח"ג סי' תלט), וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פי"א דבר הלכה אות ל) ויסוד דין זה מובא בלוח ארץ ישראל להגרמיט זצ"ל בשם הגר"ח ברלין.

מאידך, דעת הכף החיים (ס"ק ו) והחזו"א (או"ח סי' קמט ס"ק ב), וכן כתב בש"ת מחנה חיים (שם), שיצא ידי חובת נטילת לולב, וטעמם שאף אחוזה נחשבת כלקיחה. וכן דעת הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' צו) שאין צריך שיגביהם בידו ממש לשם נענועים, ודי במה שהוא מחויב אותם בידו, וזה הכוונה 'ולקחתם'. וכן כתב האבני נור (יו"ד סי' שצג אות ו) שאם בשעת הלקיחה לא כיוון לצאת ידי חובה אך דעתו היתה שיהיה בהמשך לשם מצוה, אין צריך מעשה לקיחה נוספת לשם מצוה. [נפק"מ נוספות בנדון זה ראה בספר מקראי קודש (סוכות ח"ב סימנים א-1) שהאריך בזה]. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרנא ס"ק כד).

[משנ"ב ס"ק ב]

הכלי בפרקה⁽²⁾ וכו', דאין בו טרקה⁽³⁾.

2) וכן בשאר מצוות דאורייתא, כתב לעיל (סי' סז ס"ק א) שבאופן שהספק האם מחויב כלל במצוה [כגון חיוב טומטום ואטריוגיטס במצות עשה שהזמן גרמא. וכגון כאן, שהספק האם בין השמשות הוא כבר לילה ואינו מחויב כלל במצוה], יעשה בלא ברכה. ולכן אם הביאו לו שופר או לולב ביום ראשון בין השמשות, כתב לעיל (סי' תקפ"ח ס"ק א) שיתקע או יטול ולא יברך.

וכן בשעת אמירת ההושענות, כתב האליה רבה (ס"ק ל) בשם מהר"ל שצריך לחבר את האחרג עם הלולב ומיניו, והערך השלחן (סי' הוסיף, שיונהג בן אף באמירת ההלל לשון השו"ע הוא 'בשעת נענועו, ויל"ד).

3) וכן לענין תקיעת שופר, משמע בשעה"צ (סי' תקפ"ח ס"ק ב) שכתב שאפילו ביום הראשון יתקע בלי ברכה, שגם ביום השני שחויבו מדרבנן יתקע מספק בלא ברכה. וכן לענין קריאת המגילה כתב להלן (סי' תרפ"ו ס"ק ה) שאם נמשך עד בין השמשות, יקראנה בלי ברכה. ויש לעיין שבאן כתב המשני"ב לחייב משום שבנטילת לולב אין בו טירחה.

אכן, באופן שאינו מסופק האם בכלל חייב במצוה אלא האם יצא ידי חובה, בגין שמסופק האם שמע קול שופר וכן המסתפק האם נטל לולב, כתב לעיל (סי' תקפ"ח ס"ק ה) שביום הראשון שהוא מן התורה, תוקע ואינו מברך, אבל ביום השני שאינו אלא מדרבי

סופרים, אינו צריך לתקוע, משום שספק דברי סופרים להקל.

[משנ"ב ס"ק ג]

משקנץ התקפה⁽⁴⁾ וכו', שאין הכל בקיאין בו⁽⁵⁾ וכו', עד שהאיר פני המזרח⁽⁶⁾.

4) ובשנטל לולב בהשכמה קודם התפילה, כתב הבכור יעקב (סי' תרמד ס"ק א) שצריך לברך ברכת התורה קודם הנטילה. ואף שכתב המשני"ב לעיל (סי' מז ס"ק ז) שמוותר לעשות פעולת מצוה קודם ברכת התורה, משום שכל שאינו מתכוון ללימוד אין צריך ברכה [ואף שבעת מעשה המצוה בוראי מהרהר ביני המצוה]. כתב בש"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קג) שאפשר שכן שאומרים פסוק ויהי נועם ביהי רצון שלפני הנטילה, הלוא דעת החיד"א (בספר עבודת הקודש קשר גדול סי' ה' אות ל) שהנוהגים קודם כל מצוה לומר פסוק ויהי נועם, לא יאמרוהו קודם ברכת התורה.

בעיקר הדין מתי הזמן הראוי לנטילת לולב, האם בהנץ החמה או רק לאחר תפילת שחרית, ראה בדברינו לעיל (סי' תרמד ס"ק א-ב).

5) וכן לגבי תקיעת שופר, כתב לעיל (סי' תקפ"ח ס"ק ב) שמעיקר הדין משעלה עמוד השחר הרי זה יום לכל דבר, אלא לפי שאין הכל בקיאים בו, ולפעמים יבואו להקדים קודם זמן זה, לכן הצריכו חכמים לכתחילה להמתין עד הנץ, שאז הוא יום ברור לכל.

6) ובגדר האיר פני המזרח, כתב לעיל (סי' פט ס"ק ג) שצריך שיאיר פני כל המזרח ולא די במה שהבריך השחר נקודה בלבד.

[משנ"ב ס"ק ד]

בקנץ התקפה בתוך הסכה ולנענעו⁽⁷⁾.

7) וראה לעיל (סי' תרנא ס"ק לד) ובשעה"צ ס"ק מג) מה שכתב המשני"ב בזה בשם הארי"ז, ומה שהבאנו שם בהרחבה ברעת הפוסקים אימתי הזמן הראוי לנטילת לולב, ובטעמיהם.

[משנ"ב ס"ק ה]

וצריך לנענעו בשעה שנטלו⁽⁸⁾.

8) ובדיעבד אם רק נטלו ולא נענעו בו כלל, כתב לעיל (סי' תרנא ס"ק מט) שיצא ידי חובת נטילת לולב, כיון שהנענועים אינם מעכבים, ומשעה שהגביה את הלולב יצא, אך מי"מ טוב לחזור וליטלו ולנענעו.

[משנ"ב ס"ק ו]

דבר בשעת התפילה⁽⁹⁾ וכו', לא מקריד בה⁽¹⁰⁾ וכו', עושין אנשי ירושלים⁽¹¹⁾ וכו', ולולבו פירושו⁽¹²⁾ וכו', בבקר פעצמו לבית הקנסת⁽¹³⁾.

9) וכמו שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' צו ס"א).

10) וכן כתב השו"ע לעיל (סי' צו ס"א), שאף שאסור להחזיק שום דבר בידו בעת התפילה, מפני שליבו עליו שלא יפול ויטרד והתבטל כוונתו, מי"מ מותר לאחוז בידו לולב בזמן חיובו, שכן שהאחיזה בידו היא מצוה אינו נטרד מחמת כך [אף שאם יפול אפשר שיפסד (מג"א שם ס"ק ב)]. ובטעם הדבר הביא הבית יוסף (סי' צו) את דברי רש"י (סוכה מא, ב ד"ה הבא) הרבינו יונה (ברכות יד, ב ד"ה סכין) והתרומת הדשן (סי' יז) שביארו, שמצות לולב, מתוך שהיא חביבה עליו, אין משאה ושימורה כבד עליו ואינו נטרד.

ולחזיק את הלולב בקדש שלאחר ההלל ואחר ההושענא, ראה בדברינו לקמן (סי' תרס ס"ק ב).

11) והטעם שהיו אנשי ירושלים יוצאים לחוץ עם הלולב, כתב המשך במילואים עמוד 90

מילואים הלכות לולב סימן תרנא המשך מעמוד קודם

[משניב ס"ק כז]

ויקראו מצמד⁴⁶. וקטילתו תקיה גמ"כ קמ"ד⁴⁶.

45) וכן כתב לעיל (סי' ח ס"ק ב) לגבי ציצית, שצריך לומר את הברכה בעמידה, משום שכל ברכות המצוות צריכות להיות בעמידה.

46) ובטעם הדבר כתב השבלי הלקט (סי' שסו) משום שבלולב כתב

לכם' ובעומר כתוב לכם', ולומדים גזירה שההעומר שכתוב שם 'מהחל חרמש בקמה' דרשו חז"ל 'בקומה', היינו שצריך להיות בעמידה וכן הדין כלולב. (טעם זה הביא במשניב לעיל (סי' ח שם) לענין עטיפת הציצית שצריכה להיות בעמידה). טעם נוסף כתב שם, שלמדים 'קחה קחה' מאגרת אוב, שצריך לקחתם בעמידה.

הלכות לולב סימן תרנא המשך מעמוד קנה

דרום צפון מעלה מטה ומערב, וכן הוא בערך השלחן (טכ"ז). והכף הדיים (ס"ק מט ו-ק) כתב שעל פי האר"י צריך לנענע בסדר הזה, דרום צפון מזרח מעלה מטה ומערב, וכן הובא בבאר היטב (ס"ק ב) ובשע"ת (ס"ק ב).

[ביה"ל ד"ה מארבע]

לְמִי שֶׁאַרְבַּע הַחֹת שָׁלוּ, כְּדִי לְפַצֵּל רִחוּת רְעוּת⁷⁹.

79) ובסוּגת הנענועים, כתב הגר"ש אויערבך (הלכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות לב), שיש להסתפק האם צריך לכוון כונה זו כיון שכל תקנת הנענועים היתה לשם כך, כמבואר בגמ' (סוכה לו, ב), או שאף שזוהי סיבת התקנה מימין אין מוטל על האדם לכוון אלא שהוא מקיים מצוה דרכנו, וכשאר בצי"ע.

77) משמעות דבריו שכשמטה הלולב יטה רק ראש הלולב ולא יטה הלולב לגמרי (וראה לעיל (ס"ק טו) שכתב שהנטל ארבע מינים באופן שהם מוטים על צידם לא יצא ידי חובה). וכן כתב האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הלולב פי"ג), שלא יטה את הלולב לגמרי, אלא לעולב יהיה ראש הלולב כלפי מעלה בדרך גדילתו. וכן כתב בבכורי יעקב (ס"ק לה).

ובשעת הנענועים, כתב האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שם) שיש לדחור עפ"י הסדר שלא יגע ראש הלולב בכותל. וכן כתב בשמו ביסוד ושורש העבודה (שער האיתון פ"ד), ובבכורי יעקב (ס"ק לו) כתב, שמלבד הטעם שעל פי נסתר, יש לדחור בכך גם מצד הדין, כיון שבקל ייקטם ראשו או תיחלק התימות בעת הנגיעה בכותל.

78) ואופן הנענוע על פי האר"י ז"ל, כתב המג"א (ס"ק בא) שינענע מזרח

הלכות לולב סימן תרנא המשך מעמוד 250

89) ואם היתה השיחה מענין הלולב וארבעת המינים, כתב הכף החיים (ס"ק קכ) שבבציון כזה אין צריך לחזור ולברך, וכמו שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' קסו ט"ו) לגבי ברכת הנהנין, שאם שח בין ברכה לאכילה מענין הדבר שבוירך עליו, אינו צריך לברך [וכן משמעות דברי הבדולח בהמשך שכתב ז"ל שישיח בדברים בטלים בנתיים].

[ביה"ל ד"ה ואם]

ואם שח ביניהם צריך לברך [כו"ב⁸⁹].

הלכות לולב סימן תרנב המשך מעמוד 252

שוכב, כתב שם שאינו מעכב, שהרי יש אחרונים הסוברים שאינו מעכב אלא כשהפנו לגמרי ואינו שוכב, ולכן יש להקל.

12) ולגבי הוצאת הלולב לרשות הרבים ביום טוב, כתב השו"ע לעיל (סי' תקיח ס"א) שמוטב שהותרה הוצאה ביום טוב לצורך אכילה, הותרה גם שלא לצורך, וכתב במשניב שם (ס"ק ד) שלכן מותר להוציא את הלולב כדי לצאת בו, משום שהוא צורך מצוה. וראה מה שכתבנו שם בענין הוצאת הלולב ביום טוב לצורך נשים וקטנים. וכן בענין הוצאת הלולב למי שרק משום חיוב מצוה אוחזו בידו כל היום. ולגבי טלטול הלולב ומיניו לאחר שכבר נטלהו לצאת בו, ראה מה שיכתב בזה לקמן (סי' תרנח ס"ק ד).

13) וביאר בזה הערך השלחן (סי'ד) שמה שאמרו מיחזי כיוהרא, אין זה אלא לגבי החזקת הלולב בשעת התפילה, שזה נראה כיוהרא במה שהוא בטוח שהמצוה לא תסרידנו, אבל לגבי הבאת הלולב בעצמו לבית הכנסת והחזרתו לביתו, דאי שכוה לא שייך יוהרא, וכמו

החפץ חיים (בספרו חומת הדת פ"ו) שצריך האדם להראות לכל שהוא שמח בעבודת ויצרו, ולכן אלו שיש להם שיעור קבוע בבית המדרש, והגמרא שלו מונחת בביתו ואין מודמן לו מי שיביאנה, לא יתבייש לשאת אותה בעצמו, כי צריך להראות לכל שזהו כבודו, וכמאמר חז"ל (סוכה מא, א) אדם יוצא מביתו הולך בשוק ולולבו עמו, שכל זה מראה על הביבות המצוה, וכשכנו הקטן רואה את אביו שהמצוה הביבה כעינו, גם הוא כשיגדל תהיה הביבות מצוות השם יתברך בעינו נראה עוד במועדים חמנים (ח"ב סי' קטז) בטעם מנהג אנשי ירושלים, ועד שם שמוצא שרבינו הגר"א הקפיד בהן.

והרצת לקיים מנהג זה של אנשי ירושלים בלקיחת הלולב לבית הכנסת, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פליב אות ז) שדקח את הלולב ממש בידיו בלא הפסק נרתיק הלולב וקופסת האתרוג, אך אם מחויק בכלי מהודר, הביא (שם) בשם שו"ת אבני ישפה (ח"ג סי' טו אות ב) שדעת הגר"ש אלישיב שלא הוי הפסק כיון שחשב שנטולו בדרך כבוד, ומה שהאתרוג אינו עומד בקופסת בדרך גידולו אלא

מילואים הלכות לולב סימן תרנב המשך מעמוד קודם

חיים (למהרי"ח פלאגיו) שלא ישתה חמין קודם נטילת הלולב, ואף אם כבר התפלל שחרית, יש להיזהר שלא לאכול ולא לשתות שום דבר עד שיטול ויברך על הלולב, כדי שלא יעטוק בברבים אחרים קודם המצוה ויהיה לו היסח הדעת מהמצוה.

וכן כתב להלן (סי' תרצב ס"ק יד) לגבי קריאת המגילה, שאין להקל בטעימה אלא לצורך גדול, דהיינו לחולה קצת או למי שמתעבה להתענות קשה לו. אמנם לגבי קריאת שמע של ערבית, כתב לעיל (סי' רלז ס"ק טז) שטעימה בעלמא של מני פירות או אפילו פת בכביצה מותרת, ולא כתב שהוא דוקא לצורך גדול. וכן לגבי בדיקת חמץ, כתב לעיל (סי' תלא ס"ק ו), שטעימה בעלמא מותרת, ולא כתב שדוקא לצורך גדול. וראה מה שכתבנו לקמן סי' תרצב (שם).

ולגבי לימוד קודם נטילת לולב, ראה מה שהתבאר לעיל (סי' פט ס"ו) לגבי לימוד לפני התפילה.

[שעה"צ ס"ק ו]

דקצוהו הוא בכלל מצוותיו.

(17) כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רפח ס"א), עין שם.

[משנ"ב ס"ק ח]

וכדלעיל בסימן רלז סעיף ב"ג.

(18) וכמו שהתבאר שם, שאם התחיל לאכול אחר שהגיע זמן קריאת שמע, צריך להפסיק ולקרוא אף שיש עדיין שהות לקרוא, משום שחובת קריאת שמע היא מדאורייתא, אבל לתפילה אין צורך להפסיק, וביאר במשנ"ב (שם ס"ק כג) משום שהיא מדרבנן, ומה שלענין תפילת מנחה פסק במשנ"ב לעיל (סי' רלב ס"ק יג) שאם התחיל בסעודה חצי שעה קודם זמן מנחה קטנה, מפסיק כשיגיע זמן מנחה אף שיש שהות הרבה עד הערב, כתב במשנ"ב (שם) ובשעה"צ (שם ס"ק יב) משום שעיקר זמן מנחה הוא ממנחה קטנה ולמעלה, לכן מחמירים יותר כשהתחיל סמוך לה. וכדבריו כתב הרעקיא (בגליון שו"ע שם על המגיא ס"ק ט) שלענין מנחה יש להחמיר יותר ביון שעיקר זמן מנחה הוא שעתים וחצי קודם השקיעה [תחילת זמן מנחה קטנה] שאז היו מקריבים קרבן תמיד ברוב הפעמים, ולא היו רגילים לאחוריה.

[בה"ל ד"ה אסור]

בגל הקברים הנקראים לעיל בסימן רלב קדם תפילת המנחה.

(19) וכמו שהתבאר שם, שסמוך למנחה אסור להסתפר ולהיכנס למרחץ ולברוסקו, וכן אסור לדון דין, קודם שיתפלל תפילת מנחה.

שמטלטל את הטלית והסידור, ודבר זה על כל אדם לעשות וכן חובתו וכן יפה לנו.

ואדם הנוטל את הלולב כמה פעמים ביום להידור מוצה כמנהג אנשי ירושלים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תרנא ס"ד) ובמשנ"ב שם (סי' כח) שמימי לא יברך אלא פעם אחת ביום, וראה עוד בדברינו שם. וכן ראה בביה"ל (שם ס"ב ד"ה אבל) מה שכתב לענין כשלוך הלולב פעם נוספת אחר שכבר יצא בו, האם צריך להיזהר שלא לגרוע או להוסיף בדי המינים משום כל חוסוף ובל הגרע.

[משנ"ב ס"ק ז]

אסור לקבל וכו' (14), וקצתא בעלמא מדינא פריי (15) וכו', אם לא לצורך גדול (16).

(14) והטעם, כתבו החפ"ח החיים (סי' טו) והלבוש (סי' ב) כדי שלא יטרד ויבא לידו שכחה.

ולגבי נשים, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' תרמח ד"ה עוד מצאתי) שמה שאין אוכלות קודם נטילת לולב אינו משורת הדין, וכן כתב האלף למגן (על המטה אפרים סי' תרנא ס"ק כח) שאף שהנשים קבלו על עצמן את מצוה נטילת לולב, מימי יש להקל להם גם במקצת חלשות, לאכול קודם נטילת לולב, וכן הורה הגרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות, עמ' קט) שנים יבולות לאכול קודם נטילת לולב, משום שאינו אלא מנהג, ואף יכולות לחזור בהן ממנהגן.

(15) ובגדר טעימה, כתב לעיל (סי' רפו ס"ק ח) לענין טעימה קודם תפילת מוסף, שהיינו כביצה פת, וכן כתב להלן (סי' תרצב ס"ק יד) לגבי אכילה קודם קריאת המגילה, שטעימה היטו פת או משקים בשעור כביצה, ואם אוכל מיני חרימא מחמשת מיני דגן, ראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל (סי' רפו ס"ק ז).

ושתית חמין. כתב הערוך השלחן (ס"ד) שמותרת אפילו ביום ראשון, כמו שמותרת קודם התפילה וכמבואר לעיל בשו"ע (סי' פט ס"ג) ובמשנ"ב (סי' כב), וראה שם שכתב שהשתיה מותרת דוקא בלי סוכר, וכן כתב המהרש"ם (דעת תורה ס"ב) בשם שר"ת השיב משה (סי' טז) [וראה בשו"ת השיב משה (שם) שכתב שאולי יש להקל בין שתיה לתענוג, שאסורה, לשתיה לצמא, שמותרת], אכן, הביא המהרש"ם שם את דברי השו"ע חמד (מערכת ר' מינים סי' ג ס"ק כב) שכתב שאף שמעיקר הדין מותר, אך כבר פשט המנהג להחמיר בבי יומים הראשונים שאין שותים שום משקה משעלה עמוד השחר קודם שיברכו על נטילת לולב, והקפ"ח החיים (סי' יח) הביא כשם ספר רוח

הלכות לולב סימן תרנב תרנב תרנד המשך מעמוד קודם

שם (ד"ה אבל), שלולב וסוכה הם מצוות שאינן חוזרות שנית אלא לאחר שנה שלימה, ולכן אף שרענו להשתמש בהם גם בשנה הבאה אין עליהם רק שם חומצה בעלמא, מה שאין כן ציצית בלילה, שבכל יום היא עומדת למצוה.

(13) ובטעם דבריהם, ציין השעה"צ שם (סי' יג) לדברי השערי תשובה (סי' ב), שכוין שהסוכה עומדת משנה לשנה לא פקעה הקדושה לגמרי אלא על דרך תנאי לבד, ולכן בעת כניסת החג חזרת לקדושתה אף בלא מעשה [והוא הדין בלולב באופן ששומרו לשנה הבאה, בעת כניסת החג חזר לקדושתו] וכתב המשנ"ב שם (סי' ט) שטוב להחמיר בזה. [אמנם לעיל (סי' כא ס"ק ד) כתב, ששופר אפילו לאחר ראש

[משנ"ב ס"ק ה]

דאסור תהג בטל הקדושה (11) וכו', בסימן תרלח סעיף קטן ט במשנה בדרב"ה (12) וכו', הוא הדין לענין לולב (13).

(11) וכל זה הוא לענין איסור הנאה, אולם לענין ביוז, מבואר לעיל (סי' כא ס"ק ו) וסי' תרלח ס"ק כד) לענין ציצית ולענין עצי הסוכה, שגם לאחר שנעשתה מצוותה אין לזרוקם לאשפה אוכל כעין זה דבר שאינו כבוד למצוה.

(12) ולגבי חוטי הציצית, כתב השו"ע לעיל (סי' כא ס"א) שכל זמן שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם, ואף שבליילה אין זה זמן מצוה, מימי אין אומרים שבליילה בטלה מצוותה. ובטעם הדבר כתב בביה"ל

הלכות לולב סימן תרנב תרנג תרנד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

ולא קרינא פרוצו לדיקא²⁰.

20) וכיון שיש מחלוקת בזה, כתב הכף החיים (ס"ק כז) שיש להחמיר ולהפסיק אם אין בזה טירחה כל כך. ואם שכח ולא נטל לולב עד שגמר את סעודתו, כתב הכף החיים (ס"ק כח) שנראה שמברך ברכת המזון תחילה.

סימן תרנג

הדס אסור להריח בו

[משנ"ב ס"ק א]

ומנה הקצה פל שבועה¹ כמו בפעמי סכה² וכו', עומד לאכילה³, ומנה לפד הקצה ולא מלהריח⁴ וכו', מפני שהוא של מצנה אין לברך עליו⁵.

1) ואם נפסל ההדס באמצע חג הסוכות, כתב השו"ע לקמן (סי' תרסה ס"א) לענין אתרוג שנפסל באמצע חג הסוכות, שמי"מ הוא מוקצה ואסור בהנאה בכל שבעת הימים.

וכן לגבי מה שנהגו לברך על ההדס של הלולב בהדלה במוצאי שבת [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רצו ס"ד)], כתב במשנ"ב שם (ס"ק ח) שהוא דקא בשאר ימות השנה, אבל לא בסוכות, משום שאו הוא מוקצה למצוה.

2) וכמו שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' תרל"ח ס"א), שבין עצי הרפנות ובין עצי הסכך, אסורים כל שמונת ימי החג.

3) ובדיני אכילת האתרוג, ראה שו"ע לקמן (סי' תרסה ס"א).

4) והאם יש ללמוד מכאן לכל דבר שהוקצה לתשמיש מסויים, שרשאים להשתמש בו לדבר אחר שאינו עיקר תשמישו, כתב השפת אמת (סוכה לו, ב ד"ה א"ר הדס) שיתכן שדוקא באתרוג התירו להריחו, משום שאין בריח משום מעילה שהרי אין בו ממש כמבואר בגמ' (פסחים נו, א), ולכן באתרוג שניקרו לאכילה מותר, אבל תשמיש אחר שיש בו ממש, יתכן שאסור אף אם אינו עיקר תשמישו, וטי"ם שם שצ"ע לדינא.

ואם הקצה את האתרוג בפירוש גם מלהריחו, כתב הערוך השלחן (סי"ב) שבאופן זה בודאי שאסור ליהנות מריחו.

5) ולענין ברכה למריח אתרוג העומד למצוותו, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ב).

[משנ"ב שם]

אם מהני פהדס⁶, ועין פסיקן חרסד סעיף ט"ז.

6) שם כתב בשם תשובת הרשב"א (ח"א סי' קטט), שאם לפני חג הסוכות התנה שרוצה להריח בהדלה במוצאי שבת מנהדס, מסתבר שהתנאי מועיל, אך כתב הרמ"א בדרוכי משה (אות א) שבזמן הזה אין להתנות לפי שאין אנו בקיאים בתנאים. וכן הביא הרמ"א לעיל (סי' תרל"ח ס"ב) שיש מן האחרונים שכתבו שבזמן הזה אין נהגין להתנות, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק כג) משום שאין אנו בקיאים היטב בדיני התנאים. אכן, הביא המשנ"ב שם שיש מהאחרונים שמפקקים בטעם זה, כיון שלשון התנאי מפורש הוא בגמ' ולא שייך בזה בקיאות.

7) שם התבאר בשו"ע, שאסור ליהנות מהערבה של הושענא רבה לאחר מצוותה, אלא אם כן התנה עליה מתחילה. והזמן שבו יש להתנות, ראה בביה"ל שם (ד"ה אב) שהביא את דעת הבכורי יעקב שדי שיתנה קודם עשיית המצוה שלא יאסר על ידי עשיית המצוה, אך מלשון השו"ע שם נראה שצריך להתנות קודם בין השמשות, וראה ברמ"א לעיל (סי' תרמט ס"ה) נוסח התנאי

לאחריו שהפרישו רק ליום הראשון ורוצה ליהנות ממנו ביום השני, וראה בביה"ל הנ"ל שיש חילוק בדיני התנאי בין ארבעת מינים שנוטלים ביום הראשון לבין אם נוטלים רק ביום השני.

[משנ"ב ס"ק ב]

מקר להריח בו בשבת⁸.

8) אמנם בשעה"צ לקמן (סי' תרנ"ג ס"ק ד) הביא מחלוקת בדין זה. דיש סוברים שכשם שאם נוטלו על מנת להריח בו באמצע השבוע דעת כמה אחרונים שאין מברכים עליו אפילו כשנוטלו שלא כדי לצאת בו ידי המצוה [כמבואר להלן (ס"ק ג)], גם כשנוטלו בשבת הדין כן [ויש המחלקים בזה], ומסקנתו שם, שהרוצה לסמוך על דעת המגן אברהם ולברך בשבת על ריח האתרוג אין מוחין בידו.

ודעת החו"א (ארי"ה סי' לה ס"ק ג), שכיון שהאתרוג מיועד למצוה, לכן אף שלוקחו להריח, כיון שזה באקראי ובלא הומנה לך, אינו מברך על ריחו, וראה מה שכתב הביה"ל לעיל (סי' רצו ס"ב ד"ה או לאכלו) ובמה שכתבנו שם.

ולגבי טלטול האתרוג בזמניו שאינו משמש אלא למצוה, וכן לגבי אתרוג שמקפיד מאד שלא יטלטלוהו, האם הוא מוקצה מחמת חסרון כוונה, ראה מה שיתבאר בזה לקמן (סי' תרנ"ג ס"ב).

ואף המריח אתרוג העומד למצוה בימים שלפני החג, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"י ס"ח) ששוה דינו למו שמריח בו בשבת, ויש להסתפק האם מברכים עליו ברכת זיהותן ריח טוב בפירות, שכיון שטעם הסוכרים שאין מברכים עליו כלל הוא משום שאינו עומד כלל להנאת האדם אלא למצוה בלבד, אם כן הוא הדין לגבי הימים שלפני החג, שסוף סוף כבר מעבשו עומד האתרוג למצוה ולא להנאת האדם. אכן, לאחר החג כיון ששוב אינו עומד למצוה, אפשר לברך עליו.

[משנ"ב ס"ק ג]

לכלי עלקא יכול לברך⁹.

9) ומה שמברך על ריח האתרוג, כתב בביה"ל לעיל (סי' רצו ס"ד ד"ה המריח) שהוא דקא אם מריח באתרוג עצמו, אבל אם ממשמש באתרוג ונשאר הריח בידו או בבגד, אינו מברך על אותו הריח כלל אפילו בשאר ימות השנה, משום שריח זה אין לו עיקר, וכמו שפסק השו"ע לעיל (סי' רצו ס"ג) שהמריח בכלים מוגמרים אינו מברך, משום שהוא ריח שאין לו עיקר.

[משנ"ב ס"ק ד]

דסקנה לאו מלקא היא¹⁰.

10) ואף אם אגד את הלולב, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרסה ס"א ד"ה שהרי) שכל זמן שלא הגביהו לצאת בו, הרי זה נחשב הזמנה בעלמא ומותר בהנאה [והוא שלא כדעת הט"ז (שם ס"ק א) שדוקא לולב ומיניו לא נאסרו בהזמנה, כיון שהם מחוסרים אגודה, אבל אתרוג נאסר בהזמנה בעלמא, וראה מה שביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סוף סי' עב) בדברי הט"ז].

ואם הגביה רק את הלולב ועדיין לא הגביה את האתרוג, כתב בשו"ת אבני נזר (ארי"ה סי' תצג אות יח) שנאסר האתרוג על ידי הגבהת הלולב, וטעם הדבר שכיון שהוכשרה לקיחת הלולב על ידי שהיה מונח לפניו גם האתרוג, נחשב כעשה מעשה באתרוג.

ובזמניו שמקפידים לא לטלטל את ארבעת מינים מחשש שמא יפסלו, ראה מה שכתבנו להלן (סי' תרנ"ג ס"ק ה) האם הם מוקצה מחמת חסרון כוונה.

המשך במילואים עמוד 91

הלכות לולב סימן תרנג תרנג תרנג

באר הגולה קכו

מחצי שעה קדם שהגיע זמן חיובו, אפלו ביום ראשון (ו) אין צריך להפסיק * בדאיכא שהות ביום (יין פ' לולב תולד):

תרנג הדס אסור להרית בו, ובו ב' סעיפים :

א *הרס של מצנה (א) אסור (ב) להרית (ב) בו, אבל אחריו בשל מצנה מותר להרית בו מן הדיון, אלא שלפי ישגחלקו אם מברכים עליו אם לאו, י"ש למנע (ג) מלהרית בו: ב *עבר להושעא ולא אגבהה למיפק פת, (ד) שרוא (ה) בהנאה:

תרנג שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב, ובו סעיף אחר :

א (א) *מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים, (ב) ותוסיף עליו מים אם צריך, (ג) אבל לא תחליף המים, ובהלכהמועד במצנה להחליפם כדי שישאר (ד) לח וקרור: הנה ונהגיך לקח כל יום חלי-המועד צרכה (ב) תדשה (ה) ולקשרה בלולב, והוא הדור מצנה:

באר היטב

דווקא פשוט בו בשעת נטילתו לצאת בו אז י"א דאינו עובר אבל אם נוטלו באמצע היום להרית בו לכ"ע מברך מיד ודמי אפרי העומד לאכילה ונטלו להרית בו, ע"י סימן רדו סי"ב, עכ"ל, ע"ש: (ג) שריא, דהומונה לאו מלתא היא, וע"י סימן תולד סי"א: (ד) תדשה, וכתב א"י סימן תרנג: תמה אני על מהנה עלגא שלוקחים בכל יום צרכה חדשה ותחבין באגדה ומהו שמושכן למטה כדי שיהא למטה מן הדוס נושרין עלי הערבה ויש קורעין בקנה ואינם מבחינים דלפעמים היו רב העלים, ויותר טוב לדעתו לאגד קדם י"ט הערבה שלמה עם הלולב ותן הלולב במים ולא לקח בכל יום תדשה, ע"ש:

וה"ה י"ט שני לדיון, ט"ו: (1) א"צ. וט"ו כתב רמב"ם צריך להפסיק, ע"ש: (ב) להרית, לפי שעקרן אינו אלא להרית בו ומנה הקצה כל ר' כמו בעצי סכה, אבל אחריו עקרן לאכילה ומנה לבר הקצה ולא מלהרית, אלא שגחלקו בפרכה, וי"א דכ"ן ולא עבדי לרמא לא שריא בו ברתה הנותן ריח טוב בפרות, ע"כ אך להרית באחריו על ז', וכתב סמ"ק: ואותן המרחים בששברכין של הנטילה, מנה שטות הוא, עכ"ל, ט"ו, ומ"א פתח: גיל הדס אסור להרית בו אפלו בשבת והקצה לכל שבעה נכ"מ סימן תרסה, אבל אחריו מותר להרית בו בשבת כמיש בהג"ה סימן תרנג סי"ב, דהא עכ"פ עתה לאו למצנה עבדי, ועוד גיל

באר הגולה

הקב"ה להפסיק משום הפלה הרי נפסק סעדתו ומחייב הנה לטל הלולב קדם שישלים סעדתו: * בדאיכא שהות ביום, לשון זה אינו מברך כל-פך, דאם התחיל לאכל קדם עמוד-דשחר בנדאי יתה שהות לטל ביום אחר שיגמר סעדתו, אבל האמת דה"רין לאו אחאי עונא לבר קאי אלא על כל עונא דאורייתא, כמו קריאת שמע אם התחיל קהר ואיכא שהות ביום אין צריך להפסיק, ולח"י דברי הרמ"א תה נדאה לי לומר דגבי לולב דהתחיל בהסרה שלו הוא קדם עמוד-דשחר, גם תרין מודה דכ"ן שצריך להפסיק משום הפלה כפולא צריך לטל לולב בס"פ, פדעת ח"י, אלא קאי רק אשאר דברים שהוא דאורייתא כמו קריאת שמע של ערבית וביצא כה, דכהו אם התחיל בהסרה אין צריך להפסיק בדאיכא שהות:

משנה ברורה וצ"ח כ"י (י) שהקשה, הא בסימן סט פסק ברעה ראשונה דהיכי שהתחיל לאכל קדם עמוד-השחר אפלו הכי צריך להפסיק להפלה, אם-כן בלאו הכי צריך להפסיק משום הפלה, וכל-שכן ביום טוב שצריך קדוש; ולכן חולק רמב"ם צריך להפסיק ממילא משום לולב, ובפרי-י"ע קב ט"ז, דאיני שהתחיל לאכל קדם עמוד-השחר והתפלל קדם שברך ברכת-המנון וגם עשה קדוש, ואחר-כך תחיל להשלים סעדתו וקשה לטל לולב, דכנה אין צריך להפסיק ומותר לגמר אפלו ביום ראשון כיון דהתחיל בהסרה; ולא ברורה תרד"ב לר"נא¹⁰⁰, כמו שכתבתי בבאר הגולה:

א (א) אסור להרית וכו', לפי שעקרן אינו אלא להרית בו,

ומנה הקצה כל שבעה¹⁰¹ כמו בעצי סכה¹⁰², אבל אחריו עקרן עומד לאכילה¹⁰³, ומנה לבר הקצה (לא מלהרית)¹⁰⁴, אלא שגחלקו בפרכה של הנותן ריח טוב בפרות, ויש אומרים דכ"ן ולא עבדי לריקא משהו שהוא של מצנה אין לברך עליו¹⁰⁵, וצ"ח בבית-יוסף בשם הרשב"א לענין תנאי אם מהני בהדס¹⁰⁶, וענין בסימן תרסד סעיף ט"ז: (ב) בו, ואפלו בשבת, הגם דאין נוטלין בשבת, מכל מקום הרי הקצה לכל שבעה, אבל אחריו מותר להרית בו בשבת¹⁰⁷, דהא על-פלפלים עתה לאו למצנה עבדי ומ"א וש"א: (ג) מלהרית בו, בעת נטילתו למצנה, אבל קדם או אחר-כך להרית בו, (ד) לבלי עלמא יכול לברך¹⁰⁸, (ז) ויש אומרים דיש למנע כל שבעת המים, וענין לציל בסימן ריו, שם בארנו כל פנתי הדין: ב (ד) שרי בהנאה, דהומונה לאו מלתא היא¹⁰⁹: (ה) בהנאה, והוא הדין (ג) לולב של אשקור לא נאסר עד שישל בשנה זו, דאחר הנה בטל הקרשה¹¹⁰, וכמו שכתבנו פ"ח זה לענין ספה של אשקור בסימן תולד סעיף-קטן ט במשנה ברורה¹¹¹, ולדעת האחרונים דמפקפקין שם לענין סכה, הוא הדין לענין לולב¹¹²:

א (א) מקבלת אשה וכו', דאף-על-גב דאתה תכת בלולב מכל מקום רשאה לטלטלו, (א) דגם היא רשאה לברך עליו:

(ב) ותוסיף עליו מים¹¹³, ולא גזרינן (ג) משום השקח ונדים: (ג) אבל לא תחליף¹¹⁴, דטוב הוא לתקוני כנא¹¹⁵, ואם מותר להעמידן להכחלה במים, ענין לציל סימן שלו סעיף יא ובמשנה ברורה שם¹¹⁶, והנה בשבת אסור להוציא מים דמקצה הוא¹¹⁷, פדלקמן בסימן תרנג, ואם שגג והוציא (ג) אסור להחזירו למים [ב"י בשם א"ח]: (ד) לח וקרור, ומנהג פשוט וטוב לתן לולב וצרכה במים שלא ייבשו [ב"י בשם המרדכי]: (ה) ולקשרה בלולב, פתח בפרי-י"ע קכ"ב, דה"ה שיקשר אותה מפהיץ עם הלולב, ולא פארתן שחומבין אותה באגד, דכבר קרא חזר על מנהג זה האלה ובה, דעל-דעתיה שהוא מכניס ומוציא תמיד, לפעמים נושרין רב העלים, וגם בלאו הכי יש לומר דלא מקרי אגד בהלכותו, שאין זה קשר ממש כיון שמוכניס ומוציא, לכן יתיר הקשר לגמרי ויחזר ויקשר, וזה דוקא בהלכהמועד, אבל ביום טוב אסור לעשות כן דאסור לקשר¹¹⁸:

שער הציון

(1) כן באר הפרי-מגדים קשתו, דאי לאו הכי אינו קשה לל, דהקם שאני משום "לא חאכלו על הכס", ומה שהקשה ממזן גס"כ מרוב האחרונים: (2) מנן-אברהם: (3) ט"ז ואלה רבה: (4) כן משמע משגן-אברהם וכן פתח הפרי-מגדים: (5) הוא לפי מהנהגו, ואפלו לדעת ספיקמדין וסוברין דאינה רשאה לברך מאחר שאינה תוכת, מכל מקום רשאה לטלטלו והאל ואיכא תורת גלי עליו לגבי אנשים [רש"י]: (6) פרוש ופנו הנאל: (7) והקשה הפרי-מגדים, דהא כתב המגן-אברהם בסימן שח שצ"ח קטן ז דמקצה כל זמן שהוא כירח מטר להניח באינה מקום שירצה¹¹⁹, ותרין בפרי-י"ע קכ"ב, דכ"ן להלולב מקצה בשבת, אם-כן גם המים שתהה בהם הקצו עמו, ואם-כן פשוטו ומיני הלולב לתוכן הרי מוטל המים, דשקשכין זהו טלטלו¹²⁰, ענין שם שהאר"י פתח:

